

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A kihallgatás taktika szerepe a büntető eljárásban és egyes kérdései a gyakorlatban I.

Szerző:

Dr. Etter Kálmán

Esztergom, 2019. szeptember 18.

Bevezetés

A rendőrségi kihallgatás egy hétköznapi ember számára leginkább egy színházi előadáshoz hasonlatos. Az átlagember azt látja, hogy a kihallgatást vezető nyomozó ül a kihallgatottal szemben egy szobában, és kérdéseket tesz fel neki egy cselekményről, amely kérdésekre a személy jobbra válaszokat ad.

Ezek azonban csupán azok az események, amelyeket a „néző” a színpadon lát. A „függöny mögött” viszont olyan munkálatok folynak, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az előadás megvalósulhasson. Ide normális esetben csak szakavatott személyeknek van belátásuk, olyanoknak, akiknek a bűnüldözés a hivatásuk.

A dolgozat célja, hogy elhúzza a „függönyt”, és - a teljesség igénye nélkül - betekintést nyújtson a kihallgatások világába, és - többek között - szemléltesse azt, hogy egy látszólag egyszerű kihallgatási cselekményt milyen hosszadalmas, és sokrétű előkészületi munkálatok előznek meg a nyomozó hatóság részéről, feltárja, hogy egy (a nyomozó által feltett) hétköznapiak tűnő kérdés mögött milyen pszichológiai stratégiák rejtőznek, valamint segítsen megérteni mi és hogyan kerül feljegyzésre egy kihallgatási jegyzőkönyvben, stb.

Mivel egy kihallgatáson a kihallgatott jogainak biztosítása érdekében nem ritka, hogy védő is részt vesz, ezért a dolgozat igyekszik az elemzett témákat több aspektusból is megvilágítani, és felfedni a felek esetlegesen eltérő céljait.

Emellett már a dolgozat kezdetén szükséges előre bocsátani, hogy a védői és nyomozói oldal közötti érdekellentétnek, és az ebből folyó taktikai „küzdelemnek” minden esetben a törvényesség szab határt, és az elemzett kihallgatási eszközök mind ugyanazt a célt kell hogy szolgálják: az igazság felderítését.

Jegyzőkönyvbe vétel hatásai a vallomásra

Egy laikus személy nem is gondolná, hogy a jegyzőkönyvben rögzítésben is érvényesülhet kihallgatási taktika. Az angolszász jogtudományban már igen korán felismerték, hogy a nyomozati szakban kihallgatott személy

szó szerinti vallomása ritkán adja vissza a nyomozó és a kihallgatott személy között lezajlott valódi diskurzust.¹

Ezen eltérés egyik oka a kifejezésbeli, szóhasználatbeli különbség. Mivel a kihallgatási jegyzőkönyvben a nyomozó egyes szám első személyben ír, a kihallgatott nevében, ezért akaratlanul is a saját maga által használt kifejezések, esetleg jogi panelek jelennek meg a vallomásban. Ez már önmagában torzíthat a vallomáson.

Ennek a bevett eljárásnak azonban van egy praktikus oka, mégpedig az idő megtakarítás, amely a mai viszonyok között igen fontos, mert a büntető ügyek száma sajnos nem csökken (sőt), a rendőri státuszok száma azonban igen, köszönhetően a szűkös költségvetési keretnek.

Az ilyen módon felvett jegyzőkönyvek azért is vonnak maguk után komoly erkölcsi dilemmát, mert bírósági szakban gyakran élnek a bírák a büntető eljárási szabályok által biztosított azon lehetőséggel anélkül, hogy egy tanút bíróság előtt újra meghallgatnának, nyomozati szakban tett vallomást a „tárgyalás anyagává teszik”. Ezzel a megoldással a nyomozó által felvett jegyzőkönyv közvetlen bizonyítékká értékelődik.

A leírt jelenség elkerülése végett, ha a védők - ugyanúgy nyomozati, mint tárgyalási szakban - úgy érzik, hogy a kihallgatott nagy jelentőségű dolgot mond, gyakran kérik az elhangzottak „szó szerinti jegyzőkönyvbe vételét”.

Kérdések a kihallgatáson

A kihallgatáson a nyomozó először lehetőséget kell, hogy biztosítson a kihallgatandó személynek, hogy összefüggően adhassa elő a kihallgatás tárgyává tett eseményt.²

Majd miután ezt megtette, vagy esetleg ezzel a lehetőséggel nem kívánt élni valamilyen okból (pl.: rossz emlékezőtehetség, vagy túlzott érzelmi megterhelés), akkor következnek a feltett kérdések, mellyel a nyomozó „segít” felidézni az elfeledett emlékeket.

---

¹ Szabó Miklós: Nyelvében a jog. Bíbor kiadó, Miskolc, 2010 154.o.

² Szabó: Nyelvében a jog... im. 161. o.

Ezt a módszert a jogirodalom azért nem tartja célravezetőnek, mert túl nagy teret enged a befolyásolásnak.

Már a kérdés feltevése is magában foglalhatja azt a választ, amelyre a kikérdező vár. Ilyen például, amikor a nyomozó nem azt kérdezi a gyanúsítottól, hogy jelen volt-e a garázdaság színhelyén, hanem hogy melyik csapat oldalán vett részt a kocsmai verekedésben?

Hasznos oldala is van azonban a kérdéseknek, mert lehetnek olyan részletek, amelyekről nem gondolja a kihallgatandó személy, hogy jelentőségük van az ügy szempontjából, és azért nem említi magától.

Védő jelenléte a kihallgatáson a fent említettek okán is célszerű, mert a védő dolga, hogy közbeszóljon, ha védencét befolyásoló kérdést vél felfedezni, illetve az előrelátó ügyvéd már a kihallgatás előtt felkészíti védencét a várható - esetlegesen zavarba ejtő - kérdésekre.

A kihallgató nyomozó stílusa

A kihallgatás sikeressége nagyban függ a kihallgató tiszt viselkedésétől a kihallgatott irányában. Ugyanis a legtöbb esetben beszédesebb tanúvallomást lehet várni, ha közvetlen, barátságos légkör uralkodik a kihallgató helyiségben, mintha hűvös, távolságtartó a hangulat.

A kihallgatott személy szívesebben beszél a történetekről, ha úgy érzi, hogy aki kérdezi, az megérti őt, és esetleg valamilyen mértékben még együtt is érez vele.

Arra azonban minden esetben figyelnie kell a nyomozónak, hogy a nyomozó hatóság méltóságát megtartsa, és ne alacsonyodjon le egy elkövető esetlegesen alacsony szellemi színvonalára.

A szakirodalom szerint a következő féle kihallgatói hozzáállások léteznek: „*hivatalos - kimért; apáskodó - anyáskodó; könnyed - közvetlen; cinikus*”.³

---

³ Szabó: Nyelvében a jog... im. 162. o.

Minden stílusnak megvan a maga értelme: Amíg a kimért stílus arra apellál, hogy a kihallgatott megriad a (hivatalos) helyzet komolyságától, és mindent őszintén elmond, addig az apáskodó modell célja, hogy a személy úgy érezze, hogy a nyomozó jóindulattal van iránta, benne megbízhat, és nyugodtan kiöntheti neki a lelkét. A könnyed stílus igyekszik elbagatellizálni a helyzet súlyosságát, és ezzel csökkenteni a vallomást tevő félelmét tettének következményeitől, a cinikus viselkedés pedig elhitetheti a kihallgatottal, hogy fölösleges tagadni, mert a kihallgató úgylis mindent tud már (azért fölényeskedik).

Ezek a stílusok persze keveredhetnek, sőt az is előfordulhat, hogy akár egy kihallgatáson belül is váltakoznak.

A szembesítés

A szembesítést a büntetőeljárásról szóló törvény 211. paragrafusával szabályozza, akként, hogy, „ *Ha a terheltek, a tanúk, illetve a terhelt és a tanú vallomásai egymással ellentétesek, a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az ellentétet szükség esetén szembesítéssel tisztázza. A szembesítettek a vallomásukat egymással élőszóban közlik, ezután megengedhető, hogy a szembesítettek egymásnak kérdéseket tegyenek fel.*”⁴.

A szembesítés gyakorlati jelentősége, hogy ha a vallomásokban egy fontos kérdésben ellentmondás van, azt olyan módon tisztázzák, hogy a kérdéses ellentmondás tárgyában újra meghallgatják a vallomást tevőket, olyan módon, hogy egymás szemébe kell mondaniuk, hogy mi történt.

Ezzel a taktikával pedig, ha a szembesítés megfelelően működik, olyan pszichés helyzetet sikerül teremteni, amelyben a hamis vallomást tevő fél megtörik, és bevallja az igazságot.

A szembesítésnek is a vallomástételnél már jól ismert figyelmeztetésekkel kell kezdődnie, ezek a hamis vádra illetve a hamis tanúzásra történő figyelmeztetések. Ezen figyelmeztetéseknek azért is van határozott létjogosultságuk a szembesítés során, mert valamelyik fél nagy valószínűséggel nem mond igazat (ezért került sor a szembesítésre). Ennek ellenére ezen figyelmeztetések csak formálisan, nagy vonalakban hangzanak el, amely ugyancsak a hatékonyságot gyengíti, vagy még rosszabb esetben a bizonyítási eljárásban felhasználhatatlanná teszik a vallomásokat.

---

⁴ 2017. évi XC. törvény - a büntetőeljárásról (továbbiakban Be.) 211. § (1) bekezdés

Egy gyakorlatias jellegű eldöntendő kérdés a szembesítésen részt vevő személyek felé, hogy a szembesítés során tegeződni, vagy magázódni fognak. Ennek a kérdésnek a feltételét nem az eljárási szabályok írják elő, hanem a gyakorlat hívta életre, mert ahhoz, hogy valódi kommunikáció jöhessen létre fontos, hogy a felek következetesen tegezzék, vagy magázzák egymást, és ne törje meg a diskurzust, hogy a mondatok kezdeténél gondolkozni kelljen, milyen megszólítási formát válasszon a beszélő.

A szembesítés fő eszköze, hogy a szembesítést levezető személy felszólítja a részt vevő feleket, hogy egymás szemébe mondják vallomásukat, és ezzel egy hétköznapi beszédhelyzetet teremtet.

Egy ilyen szituációban pedig nehezebb a másik szemébe hazudni, mint egy formalitásokkal telítődött helyzetben, ahol jogi sallangokkal megy el az értékes kihallgatási idő.

Egy jó nyomozó tehát kihasználja ezt a törvény által biztosított lehetőséget, és nem sajnálja az időt és az energiát, hogy megteremtse a megfelelő szembesítési szituációt.

A gyakorlati tapasztalat azonban sajnálatosan az, hogy a szembesítések nem mindig vannak megfelelően előkészítve.

Az eredményességet gyengítheti, hogy nem fordítanak kellő figyelmet arra, hogy a kihallgatottak egymás szemébe mondják a vallomásukat, és ehelyett mindketten a nyomozónak beszélnek.

Előfordul, hogy a helyzet megteremtését a kihallgatást végző azzal rontja el, hogy a visszaemlékezés megkönnyítése végett a felek közös beleegyezésével felolvassa a korábban tett vallomásaikról készült jegyzőkönyvet, ezzel pedig mintegy a szájukba adja, hogy mit kell mondani, vagy csak egyszerűen fenn kell tartaniuk az említett vallomásaikat.

Ilyenkor a jegyzőkönyvben úgy került feltüntetésre, mintha a kihallgatottak újra (szó szerint) ugyanazt mondták volna el, de ezzel a szembesítés minden jelentőségét elveszti.

A jó szembesítés megszervezésénél is fontos a szembesítést vezető rendőr személye. Fontos, hogy a nyomozó türelmes legyen és higgadtan viselkedjen. Egy sürgetett helyzetben, ahol a kihallgatottak érzik, hogy siettetik őket, nem tud kialakulni a kívánt szituáció.

A siettetés hatására ők is sietni fognak, és a szembesítést gyorsan, formálisan tudják le, amely az esetek túlnyomó többségében nem vezet eredményre.

Befolyásolás tilalma

A büntetőeljárás törvény egyik fontos, de kevésbé kidolgozott szabálya, hogy a kihallgatást végző személy semmilyen körülmények között nem befolyásolhatja a gyanúsítottat, vagy tanút a kihallgatás során.

Ez egy olyan szabály, amelynek a betartását a gyakorlatban utólag igen nehéz ellenőrizni, mert a jegyzőkönyvből általában nem tűnik ki, hogy mely pontokon próbálta/befolyásolta a kihallgatást végző a kihallgatott személyt.

A törvény előírja, hogy a nyomozó nem tehet fel olyan kérdést a kihallgatottnak, amely magában foglalja a választ is, vagyis sugallja a gyanúsított, tanú felé azt a feleletet, amit a nyomozó vár az adott személytől.

Ezt a szabályt szinte lehetetlen teljes mértékben betartani, mert nyilvánvalóan a kihallgatást végzőnek is van az ügyről egy bizonyos meggyőződése (az egyszerűség kedvéért: az adott személy elkövette-e a bűncselekményt, vagy nem), és ezt a meggyőződést a legnagyobb igyekezet ellenére sem tudja száz százalékosan véka alá rejteni. Ez a meggyőződés pedig kisebb-nagyobb mértékben visszatükröződik a feltett kérdésekből is. Persze ez még nem szükségképpen éri el a befolyásolás szintjét.

Nem ígérhet a nyomozó olyan előnyt sem a gyanúsítottnak, amit a törvény nem tesz lehetővé. Példának okáért nem kecsegtetheti azzal a kihallgatottal, hogy ha úgy válaszol a kérdésére ahogy ő szeretné, akkor jóval enyhébb büntetést fog kapni.

Az ilyen jelenségek megelőzésének és ellenőrzésének leghatékonyabb módja a védő jelenléte a kihallgatási cselekménynél. Az ügyvéd figyel a kérdések tárgyilagos, semleges voltára, és joga van beleszólni a

kihallgatásba, ha az említett kritériumok sérülnek. Jó a védencet már a kihallgatást megelőzően, előre felkészíteni az ilyen szituációkra, hogy már ő is, mint (részben) szakavatott személy vágjon neki az eljárási eseménynek.

A rendőri kérdésfeltevés jegyzőkönyvezésnek alárendeltsége

A rendőri kérdésfeltevés a rendelkezésre álló idő rövidege miatt sokszor sajnos a jegyzőkönyvezésnek van alárendelve, ami annyit tesz, hogy a kihallgató tiszt a kérdést úgy fogalmazza meg, hogy azzal már a választ is a kihallgatott szájába adja.⁵

Ennek az a kicsúcsosodása az, amikor a kihallgatottnak eldöntendő kérdéseket tesz fel, és annak csupán igen, nem válaszokkal kell válaszolnia.

Pl.:

- Rendőr: Akkor Ön odament a házhoz, és berúgta az ajtót, igaz?
- Kihallgatott: Igen!
- Jegyzőkönyvbe kerül: ...odamentem a házhoz és berúgtam az ajtót...

Láthatjuk tehát, hogy így pontosan a vallomás jelentősége veszik el, amikor a kihallgatott SAJÁT SZAVAIVAL elmondja a történeteket.

De létezik ennél még veszélyesebb dolog is, előfordul ugyanis, hogy a nyomozó plusz adalékokat is hozzáad a történethez.

Ennek is két válfaja van. Egyik, amikor a jogi minősítés szempontjából nem releváns adalékok kerülnek hozzá.

Pl.:

Gyanúsított: „Az előszobában volt egy szőnyeg.”

---

⁵ Szabó: Nyelvében a jog... im. 175. o.

Rendőr: „Az előszobában volt egy rongyszőnyeg”⁶

A másik, amikor olyan jogilag jelentős plusz mozzanatokkal egészül ki a tényállás, ami miatt az ügy jogi minősítése is változhat.

Pl.:

Gyanúsított: „Bentről valamit kiabált nekem (az élettársam), én meg belerúgtam az ajtóba. Ennyi volt az egész.”

Rendőr: „Az élettársam bentről kiabált nekem, ami miatt én ideges lettem, és belerúgtam az ajtóba. Az ajtó nem sérült meg a rúgás következtében.”

Itt a jegyzőkönyvezés hatására két fontos adalék került a történethez.

Először is a kihallgatott nem említette, hogy a kiabálás miatti indulati állapot hatására rúgott az ajtóba. Így a történetbe a kihallgatott akaratán kívül bekerült a hirtelen felindulás, ami az ügy enyhébb jogi megítélését vonhatja magával.

Valamint a kihallgatott nem beszélt arról, hogy az ajtóban keletkezett-e kár, a nyomozó pedig úgymond magától eldöntötte, hogy nem keletkezett. Holott, ha mégis keletkezett, az a gyanúsított kártérítési felelősségét a későbbiekben megalapozhatja.

Ezeknek a kiegészítéseknek túlnyomó többsége természetesen nem szándékos, csak figyelmetlenség, esetleg a képzeleti továbbgondolás eredménye, amit nehéz kiküszöbölni, mert egy jó nyomozó el kell hogy képzelje a szituációt, hogy meg tudja érteni azt.

Azonban mégis nagyon kell figyelni, hogy ez ne történhessen meg, mert az ügy objektív, igazságos elbírásához elengedhetetlen a bíróság számára, hogy a tényállást tisztán (plusz adalékok nélkül) lássa.

---

⁶ Szabó: Nyelvében a jog... im. 176. o.

Léteznek olyan szituációk is, amikor a rendőr kénytelen kiegészíteni a kihallgatott által mondottakat, így például ha a személy dadog, vagy esetleg alacsonyabb értelmi színvonalú és csak szavakkal válaszol a kérdésekre, a kihallgatást végző kénytelen a szavakat valamilyen módon egész mondatokká kiegészíteni.

Végezetül érdemes megemlíteni néhány olyan szófordulatot, ami jellemző a rendőrségi jegyzőkönyvekre.

Ilyenek például az „elmondani kívánom”; „kérdésre elmondom”; „vallomásomat az alábbiakkal kívánom kiegészíteni”. Ezeknek a beszédpaneloknak gyakorlati jelentőségük abban rejlik, hogy mikor a későbbiekben valaki visszaolvassa a jegyzőkönyvet, tudja, hogy az elhangzottak milyen szituációban, a kihallgatás mely szakában kerültek előadásra.

Jelentősége lehet, hogy a kihallgatott egy részletet önszántából, az összefüggő vallomás előadása során mond el, vagy külön rendőri kérdésre árulja el, esetleg akkor, amikor már egyértelművé válik számára, hogy a nyomozó úgyis tudja.

Az ilyen eltérő helyzetekben előadott tényeket ugyanis a bíróság is eltérő módon értékelheti. Példának okáért az őszinte (önálló indíttatású) beismerő vallomása egy bűncselekménynek nyomatékos enyhítő körülményként értékelendő.

Rendőri megérzések

A rendőri megérzés fontos, többek szerint túlértékelt szerepet játszik a nyomozás során.⁷

Gyakran azért kerül gyanúba egy elkövető/elkövetői kör az elkövetett bűncselekmény gyanúsítottjaként, mert az adott személyek már többször követtek el hasonló jellegű bűncselekményeket azon a földrajzi területen.

Ez kellő mennyiségű nyom hiányában lehet kiindulási alap, azonban az ilyen „összefüggéseket” nem szabad túlértékelni.

---

⁷ Zadavec Zsófia: Tavasz Szél 2010 (Spring Wind 2010). Doktoranduszok Országos Szövetsége, Pécs, 2010 - Kardon László: Kikérdezési és kihallgatási technikák kérdései 198.o.

A valós nyom, bizonyíték ugyanis minden esetben sokkal súlyosabban értékelendő, mint az említett következtetések. Ezért ha választásra kerül a sor, hogy a nyomozó hatóság egy klasszikus értelemben vett nyom vonalán, vagy egy pusztán feltételezés mentén indítsa el a nyomozást, egyértelműen a nyomot kell hogy alapul vegye.

Példának okáért:

Ha éjszaka betörés történik Kis város élelmiszer boltjába, és a bolt környékén térfigyelő kamera működik, az elsődleges feladat a térfigyelő kamera felvételének beszerzése, és tanulmányozása, és nem Csenő Csaba kihallgatása, aki 2 hónappal ezelőtt kétszer betört a boltba.

A gyanúsított megismerése a kihallgatás előtt

A gyanúsított megismerése a kihallgatás taktika fontos része.

Ez a folyamat jellemzően már a tényleges találkozás előtt megkezdődik, általában a kihallgatott tudta nélkül.

A nyomozó ilyenkor minden olyan forrást felhasznál, ami rendelkezésre áll számára a szóban forgó személyről.

Bármilyen megdöbbentő is, de a közösségi internetes oldalak megjelenése óta, jellemzően első lépés a „Facebook check”, amikor a nyomozó megkeresi a személyt a Facebook-on.⁸

Itt rengeteg adat áll rendelkezésre a szóban forgó személyről, amiben az a legmegdöbbentőbb, hogy ezen információkat nagyrészt saját magáról szolgáltatja. Az oldalra való regisztrációkor ugyanis olyan személyes adatokat ad meg a felhasználó, mint a születési ideje, lakóhelye, stb.

Ezekon a hagyományos információkon túl olyan finom adalékokat lehet vizsgálni, mint a vizsgált személy nyelvi kifejezőképessége, szociális - kulturális fejlettségi szintje.

---

⁸ Ítélet - a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Lapja XV. évfolyam 5. szám - dr. Etter Kálmán: Nyomozás a Facebook-on 7. o.

További hasznos információkat lehet nyerni a nyomozás alatt álló alany kapcsolati rendszerének áttekintéséből is. Főleg ha ismerősei között olyan személyek szerepelnek, akik büntetőjogi előélettel rendelkeznek. Ezt az információt természetesen, mint már korábban is említésre került, nem szabad bizonyítékként értékelni, és nem ajánlatos túl nagy jelentőséget sem tulajdonítani ezeknek.

Az ilyen módon megszerzett információkat a rendőrök arra használják, hogy megtervezzék a kihallgatást. Segítséget nyújt a kihallgatást végző rendőrnek például abban, hogy viselkedjen a kihallgatandó személlyel, milyen stílusban szóljon hozzá, mivel próbálja feloldani a kihallgatási szituáció által létrejött feszültséget.

Egy egyszerű és talán humoros példával érzékeltetve, ha a kihallgatandó személy AC/DC rajongó (mert ilyen zeneszámokat oszt meg a Facebook-on), talán jobb hangulatban folyik a kihallgatás, ha a nyomozó CD-lejátszóján halkán AC/DC lemez pörög.

Az előbbieken taglalt Facebook-os adatgyűjtésnél léteznek természetesen hagyományosabb információszerzési módok is, mint személyek, intézmények megkeresése, de tény, hogy az internet egyre fontosabb szerepet játszik e körben.

Az említettnél konzervatívabb megismerési technikák az adott személy iskolai végzettségéről való tájékozódás, amelyből ugyancsak sok mindenre lehet következtetni: mint például értelmi színvonal, nyelvi kifejezőképesség, esetleg érdeklődési kör.

Ezen következtetések pedig mind segíthetnek a kihallgatásra való felkészülésben, annak menetének megtervezésében.

A kihallgatni kívánt személy szociológiai körülményeinek, életstílusának tanulmányozása ugyancsak igen értékes információkkal szolgálhat a gyanúsított megismeréséhez, ugyanis az esetek többségében sajnálatosan a rossz szociális körülmények között élő személyek személyisége, viselkedése is elsilányul, leegyszerűsödik.

Ezek a módszerek csupán mankóul szolgálnak a célszemély kihallgatás előtti megismeréséhez, azonban a kihallgatást fogantató személy akkor tudja csak a kihallgatottat igazán felmérni, amikor az helyet foglal vele szemben és beszélni kezd.

A védő is rendszerint él a védenccé megismerésével, amikor az ügyfelével találkozik, és a vele folytatott beszélgetésből feltérképezi személyiségét. Ennek alapossága, és hatékonysága attól függ, hogy mennyi idő áll a felek rendelkezésére, hogy kommunikáljanak. Ha az ügyfélnek lehetősége van az ügyvédet olyan módon megfogadni, hogy bemegy az irodájába, és részletesen elmeséli az ügyet, úgy a védő több információhoz jut mind az ügyről, mind pedig a védenccé személyéről, mintha például az ügyvédet este 20 órakor kirendeli a nyomozó hatóság egy 20 óra 30 perckor kezdődő kihallgatásra, ahol a kihallgatás megkezdése előtt válthat néhány szót védenccével a rendőrség folyosóján.

Pedig a védenccé megismerése a védőnek is fontos, mert hatékonyabban tudja ellátni a képviseletet, ha tudja, hogy melyek az ügy kritikus pontjai, és mik azok a kérdések, amivel ügyfelére hatást lehet gyakorolni, el lehet bizonytalanítani.

Vallomások, kijelentések

Aggályossá teheti a vallomás hitelességét az a tény, hogy a nyomozó hatóság a kihallgatáson időnként olyan kérdéseket tesz fel, amely az elkövetés helyszínével kapcsolatos információkat tartalmaz, illetve a nyomozás eredményeiről ad felvilágosítást a kihallgatottnak.⁹

A helyszín bemutatásával, illetve fotók kihallgatott személy elé tárásával ez a hatás még erősebb.

A problémát az okozza, hogy így a kihallgatott személy olyan információkhoz jut hozzá, melyeket normális körülmények között csak akkor tudhatna, ha valamilyen módon jelen lett volna a bűncselekmény elkövetésénél.

Az pedig, ha egy bíró a tanú vallomását - amely ezen információkat már tartalmazza - olvasva arra a megállapításra jut, hogy a tanú ott volt az elkövetés színhelyén, téves következtetésre vezethet.

---

⁹ Zadravec: Tavaszi Szél - Kardon: Kikérdezési technikák...im. 199. o.

Az ilyen félreértésre okot adó helyzetek elkerülése végett a legcélravezetőbb, ha a nyomozó nyitott végű kérdéseket tesz fel a kihallgatott személynek, mint például:

„Írja le nekem...” „Meséljen arról...” „Magyarázza el...”

Ezekkel a formulákkal a kihallgatottat arra sarkallja a nyomozó hatóság embere, hogy külső közrehatás nélkül, csak a saját emlékeiből táplálkozva adja elő amire emlékszik, és így idegen elemek sem kerülhetnek a vallomásba.

Fontos továbbá, hogy a kihallgatást végző az ilyen felszólításra kapott válaszokat látszólag reakciómentesen fogadja (pl.: ne vonja meg a szemöldökét, vagy ne rázza a fejét, és legfőképpen ne szóljon bele a vallomásba), és ezzel se befolyásolja a kihallgatott személy tényelődését.

Ezen módszer használatával tehát elkerülhető, hogy „gyanúba keverő” információkat adjon a nyomozó a kihallgatottnak, és így lehetőséget kap a vallomást tevő személy arra, hogy összefüggően - külső zavarástól mentesen - felelevenítse magában, majd előadja a történeteket.

A vallomás ilyen módon történő előadása után a nyomozó a jól bevált kérdések feltevésének módszerével tisztázhatja a történet kevésbé kibontott szálait.

A védő dolga e körben, hogy figyelje a feltett kérdéseket, és jelezze a kihallgató tisztnek azok aggályos voltát, valamint figyelmeztesse a vádlottat, hogy ne szője bele vallomásába a kapott információkat. Ezt a célt szolgálja az is, hogy a védő a kihallgatás végén figyelmesen végigolvassa a jegyzőkönyvet, és ha kell, kifogásolja azt.

Hamis valóság létrehozása

A hamis valóság kreálása lehet szándékos és gondatlan kihallgatói magatartás eredménye is.¹⁰

---

¹⁰ Zadravec: Tavasz Szél - Kardon: Kikérdezési technikák...im. 199. o.

A folyamat lényege, hogy a bűncselekmény bizonyítékai egyoldalúan kerülnek bemutatásra a kihallgatott személy számára, akinek gondolkodása ennek hatására beszűkül, és nem képes figyelembe venni az alternatív lehetőségeket.

Példának okáért egy emberölés esetén, amely akár szándékos is lehet, a kihallgatott elé csak olyan bizonyítékokat tárnak, amelyből ő gondatlan balesetre következtethet.

Így a nyomozó abba az irányba tereli a kihallgatott gondolkodását, és kizárja, hogy emlékeit annak tükrében idézze fel, hogy az emberölés akár még szándékos is lehet.

Ennek hatására könnyen előfordulhat, hogy a vallomást tevő személy nem mond el bizonyos részleteket, megérzéseket, amelyek nem illenek bele az általa már kialakított hamis valóságba, és ezáltal tévútra viszi a nyomozást.

A védő természetesen ez ellen is tud tenni azzal, hogy felhívja a kihallgatott figyelmét a többi eshetőségre is, főleg ha az aktuális verzió szigorúbb büntetést jelent védenca számára.

A vallomások értékelése és az erkölcsi felelősség kérdése

Egy tapasztalt, sok kihallgatást megélt nyomozó nagyon sok információt tud kiolvasni egy vallomásból.

Ezeket az információkat sokszor nem a kihallgatott által elmondott szöveg tartalmából nyeri a kihallgató tiszt, hanem képes arra, hogy úgymond a vallomás szövege mögé nézzen, és bizonyos vallomástétel közbeni viselkedési jegyekből vonjon le következtetéseket.

Ilyen következtetési alapok például:

A teljes és megbízható vallomások apró részletekkel kezdődnek, és a vallomástétel közben is fontos szerepet játszanak a részletek.

Ilyen részletes leírás például, hogy „karácsony előtti napon (24-én), amikor délelőtt kimentünk a piacra karácsonyfát venni, és a piac vége felé lévő öreg néninél álltunk, akkor...”

Ennek a részletezésnek csupán az a magyarázata, hogy aki nem kitalálja a vallomását, az vissza kell hogy emlékezzen a kérdéses esemény pontos idejére és helyére, és ez arra készíti a kihallgatott személyt, hogy visszaidézzék az eseményt és mintegy újra átélje a történeteket.

Ilyenkor a kihallgatott a saját gondolkodását segíti azzal, hogy részleteket idéz fel, amelyekről újabb részletek jutnak eszébe, majd összeáll fejében az egész eseménysor, amelyet fel akart idézni magában. Egy másik, gyakorlat által igazolt tény, hogy a bűnös gyanúsítottak elhallgatnak a kihallgató tiszt előtt olyan részleteket, amelyek rossz fényben tüntetik fel őket.¹¹

Ez szűken értelmezve igen kézenfekvő lenne, azonban itt nemcsak a bűncselekménnyel kapcsolatos tényekről van szó, hanem a személyiséggel kapcsolatos jegyekről is.

Például, ha a kihallgató tiszt mellékesen megkérdezi, hogy:

- Ön egy haragtartó ember?

Erre a kérdésre a kihallgatás alá vont személy a fent említett szabály szerint rögtön rávágja, hogy:

- Nem kérem, én nem is tudok senkire megharagudni, mert mire megharagudnék, már el is száll a dühöm.

Tehát ezen tapasztalati logika alapján a gyanúsított igyekszik minél jobb színben feltüntetni magát, mivel úgy gondolkozik, hogy ha sikerül elhíttetnie a hatósággal, hogy ő egy kifogástalan jellemű, példaszerű életvitelt folytató ember, akkor könnyebben elterelődik róla a gyanú, mondván, hogy „egy ilyen jó ember úgysem lenne képes ilyen szörnyű tettet véghezvinni”.

---

¹¹ Zdravec: Tavaszi Szél - Kardon: Kikérdezési technikák...im. 200. o.

Ezt a logikát azonban a bűn tapasztaltabb üldözői már jól ismerik, és objektívan állnak a szimpatikus személyekhez is, sőt esetleg gyanakvóbban vizsgálódnak, ha a kihallgatott illető már túl makulátlannak igyekszik beállítani magát.

Ez a szabály azonban nem azt jelenti, hogy minden tisztességesnek tűnő személy szükségképpen bűnös, csak hogy nem árt figyelni arra, hogy léteznek báránybőrbe bújt farkasok is.

Végül essen szó egy olyan szabályról, ami a motivációt veszi górcső alá:

Tapasztalati tény, hogy a bűnös gyanúsítottak általában azért vallanak, mert ezáltal olyan pozícióhoz szeretnének jutni, amiről úgy gondolják, hogy előnyös lehet számukra.

Ezen szabálynak a gyakorlatban a legkézenfekvőbb megjelenése a beismerés, mint büntetést nyomatékosan enyhítő körülmény.

A beismerésnek azonban csak akkor van jelentős súlya, ha azt a gyanúsított saját elhatározásából teszi, és akkor, amikor még van mit beismerni, amire a nyomozó hatóság még nem jött rá.

Gyakran gondolják úgy gyanúsítottak, hogy az ügy minden szakában ugyanolyan nyomatékosan hat egy beismerő vallomás.

Azonban ez természetesen téves elképzelés, mert egészen más jelentősége van annak, ha valaki bevallja, hogy „igen kérem, én szúrtam le az anyósomat egy késsel, és a kert végébe temettem el”, ellentétben azzal az esettel, amikor már a rendőrség a hathatós nyomozásnak köszönhetően majdnem mindenre magától rájött, majd a gyanúsított, mikor már látja, hogy nincs értelme tovább tagadni, mert úgymint mindent tudnak, nagylelkűen bevallja, hogy „igen kérem én voltam, és a csavarhúzó utána a Dunába dobtam”.

A példából kitévő, hogy az időbeliségen sok múlik a beismerés körében, és azon, hogy az említett beismeréssel a gyanúsított mennyiben könnyíti meg a hatóság munkáját.

Egy fontos adalékszabály még a beismerés körében, hogy a nyomozó semmi körülmények között nem kecsegtetheti olyan előnnyel a kihallgatottat, amit nem lehet teljesíteni, illetve nem is fenyegetheti valótlan veszélyekkel.

Illusztrálva az említetteket, nem helyes azzal venni rá beismerésre egy rutintalan gyanúsítottat, hogy „mondjon el mindent, mert akkor nem büntetik meg”, ugyanis ez nem feltétlenül igaz, mivel a beismerő vallomás - amint már említettük - csupán büntetést enyhítő (és nem szükségképpen kizáró) körülmény.

Az sem kevésbé helytelen dolog, amikor a nyomozó hatóság képviselője azzal próbálja presszionálni, beismerésre sarkallni a kihallgatás alá vont személyt, hogy „ha nem vall be mindent, akkor biztosan életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélik”.

Ennek az intő példának egy még elítélendőbb verziója, amikor a gyanúsítottat arra biztatják, hogy „nyugodtan ismerjen be mindent, amivel gyanúsítják, az sem baj, ha nem minden vádpontban leírtat ő követte el, de így sokkal jobban jár, mintha tagadna”.

Illetve az is szigorúan tilos, hogy harmadik személlyel kapcsolatos szankciókkal fenyegezzék azt a személyt, akitől az áhított beismerő vallomást várják.

Ilyen harmadik személyek lehetnek például a feleség, testvérek, gyermekek, barátok, stb. Az említett szankciók pedig példának okáért társtettesként, vagy részesként való felelősségre vonás úgy, hogy erre nincs semmiféle alap, illetve bizonyíték.

Ezek a taktikák azért tilosak, mert ezek alkalmazásának hatására előfordulhat, hogy nemcsak az a gyanúsított vallja be bűnét, aki valóban elkövette azt, hanem esetleg a kihallgatott személy annyira megijed a kilátásba helyezett hátrányok hatására (vagy ellenkezőleg: úgy gondolja, hogy olyan jól jár azzal, ha beismer), hogy teljes beismerő vallomást ad elő anélkül, hogy valóban elkövette volna a teljes - nyomozás tárgyává tett - cselekményt.

Ezek azonban csupán intő példák, melyeket a nyomozó hatóság ugyanúgy elítél, mint a vádlottak és a vádlottak védői.

Pszichológia alkalmazása a kényszerítés helyett:

A tapasztalt kihallgató jól tudja, hogy a kényszerítéssel megszerzett beismerő vallomás rengeteg veszélyt hordoz magában, annak valóságtartalma igen kétséges.

Ezért a nyomozó hatóság rutinos képviselőjének rengeteg más, pszichológiai jellegű módszer van a birtokában, amelyek komoly segítségül szolgálnak az igazság felderítésében.¹²

Arról pedig, hogy a kihallgatást végző milyen módszert választ, a kihallgatott személy „dönt”, azzal, hogy hogyan viselkedik a kihallgatás során.

Néhány viselkedési modell szemléltetés gyanánt, melyből a nyomozók olvasni tudnak:

- A gyanúsított a kihallgatás során igyekezhethet „megmagyarázni” a bűnét, ezt szaknéven racionalizációnak nevezzük. Ezért a kihallgató tiszt lehetőséget ad a kitérőre vágyó gyanúsítottaknak, hogy beszéljen, és látszólag megértést tanúsít vele szemben.

Így a gyanúsított azt érezheti, hogy a nyomozó egyetért vele, és így könnyebben elmond olyan dolgokat is, amelyeket eredetileg nem szándékozott, de olyan jólesik neki a megértés, hogy kizökken tagadási szándékából, és könnyít a lelkén.

- Előfordul, hogy a gyanúsítottak másokat tesznek felelőssé az elkövetett bűncselekményért, ezt a szakma projekcióként emlegeti. Ilyen esetekben a nyomozó ugyancsak hagyja, hogy a kihallgatott zavartalanul vádaskodjon, és még látszólag egyet is ért vele.

Eközben viszont precízen figyel a részletekre, valamint az esetleges ellentmondásokra, mert ezekből fontos információk derülhetnek ki a történet valódi verziójáról. Az ellentmondásokra pedig azért is

---

¹² Zadravec: Tavasz Szél - Kardon: Kikérdezési technikák...im. 201. o.

érdemes figyelni, mert megfelelő helyzetben való gyanúsított elé tárása akár megtöréshez, és beismeréshez is vezethet.

- A minimalizáció azt jelenti, mikor a gyanúsított igyekszik kisebbíteni a bűnösségét, és büntudatot gyakorol, még akkor is, ha ezt nem érzi. Ilyenkor az adott személy megpróbálja úgy felvázolni a tettét, hogy az érthető okból történt. Ezt azért teszi, mert azt reméli, hogy ilyen módon jobb helyzetet tud teremteni magának a későbbiekben. Ilyenkor az ezen „taktikát” követő gyanúsított minden lehetőséget kihasznál, hogy pozitív színben tüntesse fel magát.

A nyomozó nem tartozik felelősséggel azért, hogy az így előadott, a gyanúsított által kedvezőnek hitt vallomásverziók valójában kedvezők-e, vagy sem. Legbölcsebb, ha maga a kihallgató tiszt is megpróbálja megérteni a kihallgatott gondolatmenetének lényegét, és nem zavarja meg annak végigvezetésében.

A védő dolga, hogy óva intse a kihallgatottat az ilyen leleplező viselkedés tanúsításától, vagy éppen ellenkezőleg: javasolja valamelyik viselkedés tudatos tanúsítását, de nem azzal a szándékkal, hogy a védenca elárulja magát a nyomozónak, pont ellenkezőleg: hogy más irányba (tévútra) terelje a kihallgató tiszt figyelmét.

A vallomás ellenőrzése

A jó bűnüldöző munkája nem áll meg azon a ponton, hogy akár az előző részben tárgyalt pszichológiai módszereket felhasználva megszerez egy beismerő vallomást a kihallgatottól.

A beismerő vallomásokat ugyanis legalább olyan mértékben le kell ellenőrizni, mint az alibire hivatkozó vallomásokat.

Ennek az a magyarázata, hogy elkerülendő, hogy egy ártatlan, vagy nem mindenben bűnös embert vonjanak felelősségre olyan tettért, amelyet nem követett el, de mégis valamilyen okból (pl.: félelem, tudatlanság, tévedés, nyelvi nehézségek stb.) elismert.

Ezért a nyomozó leellenőrzi a vallomást, melynek különböző módszerei ismertek.

A legkézenfekvőbb annak vizsgálata, hogy az előadott vallomás beleillik-e az eddig ismert bizonyítékok rendszerébe, tehát pl.: ott találták-e meg a holttestet, ahol a gyanúsított vallotta; ott vannak-e a szúrásnyomok a testen, ahová mondta, hogy szúrt stb.

Emellett jó ellenőrző taktika a részletekről való érdeklődés, amikor olyan részleteket kérdez a gyanúsítottól, amelyeket csak az tudhat, aki tényleg ott volt az elkövetés színhelyén, és közelről szemlélte a történeteket.

Ilyen részletekre történő rákérdezés, ha a kihallgató megkérdezi, hogy milyen ruha volt a sértetten, vagy a lakás mely részén szúrta le. Természetesen csak olyan részletre érdemes rákérdezni, amelyre adott válasz leellenőrizhető, vagy a helyszíni nyomokból, vagy a tanúk vallomásaiból.

Fontos tehát a vallomások igazságtartamának leellenőrzése, mert nem lehet tudni, nincs-e a vallomástevőnek olyan indítéka, amelyről még a nyomozó sem tud, nem akar-e például valakit fedezni.

A kihallgatott iránti tisztelet

Fontos szabály a kihallgatás lefolytatásának módja körében, hogy a nyomozó adja meg a kellő tiszteletet a kihallgatott számára.¹³

Ez sokszor nagyon nehéz feladat, mert előfordulhat, hogy a bűncselekmény, amit nagy valószínűséggel a gyanúsított követett el, olyan alantas tett, hogy a kihallgató tiszt nem tudja érzelmeit véka alá rejteni.

Ilyenkor a kihallgató fölött eluralkodhatnak emberi ösztönei, és olyan hangnemre tér át, amellyel érezteti a gyanúsítottal, hogy elítéli őt, és megveti a miatt, amit tett.

Ez nem célravezető módszer több szempontból sem.

---

¹³ Zadravec: Tavaszi Szél - Kardon: Kikérdezési technikák...im. 201. o.

Egyik részről a jogerős ítélet meghozataláig nem lehet 100 %-os bizonyossággal állítani, hogy a nyomozás tárgyává tett bűncselekményt ki követte el. Ilyen módon pedig igazságtalan, sőt, emberi méltóságot sértő dolog, ha egy ártatlannal gorombán bánik egy hivatalos személy, és érezteti is vele, hogy azért bánik vele így, mert feltételezi róla, hogy ő követte el a bűncselekményt.

Ezen etikai okon kívül, kihallgatás taktikai szempontból sem helyes az ilyen eljárás.

Ha ugyanis egy gyanúsítottal (aki tényleg nem teljesen ártatlan) goromba hangnemben, lekezelően beszélnek, az bizonyossággal nem fog szimpátiát érezni a kikérdezője iránt.

Egy antipatikus emberrel pedig a hétköznapi életben sem szívesen osztja meg senki gondjait, esetleg bűneit.

Ezt a gondolatmenetet folytatva pedig, ha a gyanúsított nem egy megrögzött következetes tagadó, és bármilyen okból (pl.: megtörés; lelkiismeret furdalás; félelem a tett következményétől stb.) lenne benne hajlandóság beismerő vallomás tételére, akkor sem fog vallani egy olyan nyomozónak, aki szemmel láthatóan ki nem állhatja őt.

Ez nem azt jelenti, hogy a nyomozást végzőnek meg kell hasonulnia a saját értékrendjével, és az a kötelessége, hogy mosolyogjon egy olyan emberre, akiről erősen feltételezhető, hogy megölt egy másik embert.

Azonban célszerű, és az igazságosság érvényesülését elősegítő elvárás a kihallgatóval szemben, hogy adjon meg a kihallgatott gyanúsítottnak egy olyan alapfokú tiszteletet, amelyet két idegen, egymást nem ismerő, jól nevelt úriember megad egymásnak, ha találkozik, és bármely okból beszédbe elegyedik.

Célravezető módszer az ilyen kihallgatói viselkedés gyakorlására, hogy a nyomozó néhány általa lefolytatott kihallgatásról készítsen videó felvételt, és később elemezze ki annak alapján saját kihallgatási stílusát, viselkedését.

Ez azért hatékony módszer, mert a videó felvétel visszanezésének időpontjában már elmúlik az a feszültség, amely a kihallgatót esetleg hatalmába kerítette a kihallgatáskor, és tudja objektíven, érzelmektől mentesen értékelni a kihallgatás alatt tanúsított viselkedését.

A leírt módszerrel meg tudja állapítani, melyek voltak azok a pontok, amikor esetleg a gyanúsított kihozta a sodrából, és fel tud készülni a hasonló helyzetekre való helyes reagálásra a jövőben.

A védőnek is komoly szerepe lehet a kihallgatás hangulatának kialakításában.

A védő pusztán jelenléte a tapasztalat szerint jótékonyan hat a kihallgatásra, ugyanis óvatosságra inti a nyomozót, és így megfontoltabban, higgadtabban viselkedik a kihallgatott személlyel szemben, ennek eredményeképpen pedig ritkán jut el odáig, hogy elragadják az érzelmei, és esetleg ingerült hangnemben beszéljen a kihallgatottal a védője jelenlétében.

A jó védő pedig kifejezetten enyhítheti is a felek közötti feszültséget higgadtságával, udvariasságával, és nem utolsósorban felkészültségével, mert talán nehezebben tud a kihallgatás kitörni tervezett menetéből, ha a részt vevő felek érzik, hogy a védő is tudatában van a kihallgatásra vonatkozó eljárásjogi normáknak, és figyel azok érvényesülésére.

Ezzel szemben védői taktika lehet a feszültség növelése is a két fél között, amellyel a védelem célja lehet a beismerés megakadályozása, és ellenszenv generálása a kihallgató és kihallgatott között.

Ennek hatására az így létrejött elvadult, idegpattanásig feszült helyzetben a koncentráció hiánya miatt még esetleg valamiféle eljárásjogi szabály is megszegésre kerülhet, melyre később a védő sikerrel hivatkozhat, akár az ilyen módon megszerzett vallomás bizonyítékként való értékelhetetlenségének megállapítása céljából is.

Hivatkozott irodalom

- Szabó Miklós: Nyelvében a jog. Bíbor kiadó, Miskolc, 2010.
- Zadavec Zsófia: Tavasz Szél 2010 (Spring Wind 2010). Doktoranduszok Országos Szövetsége, Pécs, 2010 - Kardon László: Kikérdezési és kihallgatási technikák kérdései
- Ítélet - a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Lapja XV. évfolyam 5. szám - dr. Etter Kálmán: Nyomozás a Facebook-on
- Stipta István: Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. - Dr. Elek Balázs: A tanúk és vádlottak kihallgatásának egyes pszichológiai és jogi kérdései
- Edward H. Lichtenstein és William F. Brewer: Emlékezés célirányos eseményekre. Tankönyvkiadó Budapest, Budapest, 1991.
- Tremmel Flórián - Fenyvesi Csaba - Herke Csongor: Kriminálisztika (Forensic science). Dialog Campus Kiadó, Budapest- Pécs, 2010.
- Dr. Gödönyi József: Kriminálisztikai tanulmányok IV. Országos Kriminálisztikai Intézet, Budapest, 1966.
- The Lincoln Lawyer (film): Brad Furman (director), 2011
(<http://www.imdb.com/title/tt1189340/>)

Felhasznált irodalom

- Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba, Herke Csongor: Kriminálisztika, DIALOG CAMPUS KIADÓ, Budapest, 2009
- Dr. Bíró Gyula: Kriminálisztika, DE Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2004
- Dr. Fenyvesi Csaba: Kihallgatástaktika, PTE ÁJK, Pécs, 2009

- Dr. Bócz Endre - Dr. Finiszter Géza: Kriminálisztika joghallgatóknak, Magyar Közlöny, Budapest, 2008
- Dr. Gödönyi József: Kriminálisztikai tanulmányok II. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963.
- Roger c. Schank: Dinamikus emlékezet (a forgatókönyv elmélet újraértelmezése); VINCE KIADÓ Kft, Budapest, 2004
- Eysenck, Hans J.- Sargent, Carl: Mégis van magyarázat, Magyar Könyvklub, Budapest, 1994